

ІЭПЫІЭГҮМ амалыших къытыштых

Адыгэ Республикаэм и Лышъхъэу Къумпъыл Мурат республикэм имуниципалитетхэм ашыпсэухэрэ унэгьо ныбжыкъи 9-мэ псэүпэ сертификатхэр тыгъуасэ аритыжыгъэх.

Мы купым къыхиубытэхэрэм псэукэ амалэу ялхэр нахьышу ашыным фытегъэпсыыхъэгъэ программэм игъецкэлэн къы-дыхэлтыгъэу ар ѿйт. Мызыгъэгум къырагъэблэгъягъэх сабынтыгъе нахьыбэ зэрыс уна-гъохэр ары.

АР-м и Лышьхъэ гушшою зэхахьэм пэублэ псальтэ кышишызэ, сертификатхэр кызыфагъэшьошэгъэ пстэуми игуалзу къафэгушуягъ. Йофтхъабзэм къырагъэблэгъэ унагъо пэпчъ сыйд фэдэрэ лъэнэйкъокли щысэ тепхын зэрэфаер хильэунэфыкъигъ.

— Тыдэрэ муниципалитет сыкъуагъэми, сабыибэ зэрыс унагъохэм адэжь себлагъэ.

ахэм яшылжээлээ-псэукээ зыфэдэм, гумэлжийг ялжээм зашысэгээзүүзээ. Мы программэмээн иргэцэлжэн сомэ миллион 240-рээ пэлдүгээхэвчийт. Зэрэдгээнэфагъэмжээ, мыгъэ сертификат 339-рээ унэгээ ныбжыжээхэм атедгощээцт. Мыш фэдээ

Лээбэкою къэралыгъу ышырэм мэхъянэшхо ил, сыда пломэ цыфым щыэкэ-псэукэ амал тэрээз илэнэймкэ анах шъхьаёу щытыр псэупэ зэригъэгъотыныр ары. Адыгэим щыгсэухэрэм унагъохэр ашлэнхэ, ясабыйхэр аплиунхэ амал ялэнным фэши къыттефэрэр эзкэ тапэкли дгъэцкэшт. Сабыибэ зэрыс унагъохэр

пстэуми ящысэтхеылгэхэу щытынхэ фае, ахэр ары къералыгъом ылъапсэр, — къы-
луагь Къумылыт Мурат.

тъе нахыбы шыгъэнры арь.
Мы мафэм республикэм
ипашэ зыфэгушуаъэхэм ашыщ
Пыштыкъ Пышмафэрэ Мариетрэ
яунағыо. Зешъхъятуусэхэм зэ-
гурығоныгъе азыфагу ильэу
сабыищ зэдапly, ахэм гъесэн-
гъэ-пүнгүгъэ тэрээ арагъэгъоты-
ним пыльых. Іэпыіэгъоу къара-
тыгъэм ишуаъэкі ягухэлхэр
щығэнгъэм щыпхыращынхэ
амал ялэ хүгъе.

ПсэүпІэ сертификатхэр зэртэлжыгъэхэм ашыщхэр нэүжүм

амал ялэ зэрэхъугъэр ахэм
къаalyагь. Зэшъхэгъусэ ныбжын-
кълэхэм ясабыйхэр зэрифэшьу-
шэу зедапlyух, зэгурьыоныгъэ
ыкли шхъяэкълэфэньгъэ азыфагу
ильэу зэдэпсэух. Псэукъл амалэу
ялэхэр нахьышу ашын зэра-
льэкъыщтым лъэшэу зэригтэгү-
шуягъэхэр ахэм япсалъе къы-
щыхагъещыгь.

— Мы программэм игъэцэкіэнкэ федеральнэ гупчэр іэпыіэгту кытфэхьу. Ашкіэ УФ-м и Президентэу Влади-

мир Путинъир, Урысыем и Правительствэ лъэшэу тафэрэз, — кыытуягъ күэхым Къумпыйл Мурат.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Сурэхэр А. Гусевым ты-

рихыгъэх.

Аналог телекъэтынхэр зэпагъэунхэк! Э къэнагъэр мэфэ 47-рэ

Цифрэ эфир телевидением икъэтынхэм зэратехъащхэм
епхыгъ юфыгъохэмкэ федеральнэ къэралыгъ унитар-
нэ предприятиеу «Урысые телевизионнэ, радиосетым»
«илиние плътыр» иномерэу **8-800-220-20-02-мк1э** ыпкэ
хэмьлъэу сыд фэдэрэ уахъти шъутеон шъулъэкыщ.
Специалистхэм шъуиупч1эхэм джэуап къаратыжыщ,
цифрэ приставкэхэм якъыхэхынкэ ыки ягъэфедэнкэ
1эпн1эгъу къышыгъохъуштых.

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ и Указ

Медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиорэр фэгъэшьошэгъэнэм ехыллагь

Адыгэ Республикэм ыпашхъэ гъэхъэгъэ ин дэдэхэр зэрэшьрийхэм фэшл медалэу «Адыгеим и Щытхъузехь» зыфиорэр Нэпсэу Юрэ Аисэ ыкъом — Урысые Федерацием и Федераль-нэ Зэлукэ и Къэралыгъо Думэ къэралыгъо гъэпсынымкэ ыкъи хэбзэгъэуцунымкэ и Комитет итхаматэ иапэрэ гуадзэ фэгъэшьошэгъэнэу.

**Адыгэ Республикэм и Лышъхъэ Къумпыйл Мурат къ. Мыекъуапэ,
мэлдэлтэйгэум и 12, 2019-рэ ильэс
N 41**

Нэбгырэ 300-м ехъу ХЭЛЭЖЬАГЬ

Я 6-у мы ильэсэм Урысыем «Тотальнэ диктант» щатхыгъ. Ащ ильэс къэс нэбгырэ мин пчагъэ хэлажьэ.

Иофхъабзэм Адыгеири хэ-
лэжьагь. Нэбгырэ 319-мэ яш-
эгъэхэр ауплэкүгъэх. Иофхъабзэр сатыушылэ гупчэу
«Мега-Адыгея» зыфиорэр эз-
рэшьикуягъэм къыхэкэу Адыг-
еим имызакъо, Краснодар Ѣы-
псэухэрэми мы чыпнэм дик-
тантыгъ щатхыгъ.

Диктантныгъ итхын зы чыпнэм

Адыгэим зыщизэхашагъэр. А
иофхъабзэм хэлэжьагъэх Мыекъуали Адыгэкали ашыпсэу-
хэрэм ашыщхэр. Ау анахыбэу
зыщатхыгъэр сатыушл гупчэу
«Мегэр» ары. Ар волонтерхэм
ящушшагь. Ахэр пшын пчагъэ
хъухэу Тэхъутэмькое районим,
Адыгэкаалэ къарыкыгъагъэх.

СИХЪУ Гощнагъу.

ЗЭЗЭГҮҮНЫГЬЭМ ЗЭДҮКІЭТХАГЬЭХ

Адыгэ къэралыгъо университетын иректорэу Мамый Даутэрэ Иорданием и университетын Аль-Исра иректорэу Басам Малкавирэ ашпъэрэ еджаплэхэр зэрээдэпсэущхэм ехылэгъэ зэзэгүүныгъэм зэдүкіэтхагъэх. Иофхъабзэр Иорданием Ѣыкъуагь.

Зэзэгүүныгъэр анахайз зы-
фэгъэхыгъэр информационнэ
технологиехэмкэ, бизнесымкэ,
юриспруденциемкэ, бзэшэнзы-
гъэмкэ, культурологиекэ ыкъи
фармацевтикомкэ сэнэхъатхэр
арых. Ащ къыдельтэх бака-

лавриатымкэ, магистратурэмкэ
научнэ проект зэфэшхъафхэр
ыкъи студентхэмрэ кілэея-
джэхэмрэкэ еджаплэхэр зэхъо-
жынхэр.

Адыгэим икъигъэ делегациер
еджаплэу ыкъи кілэцыкъулы

гъыпнэу адигабзэр зыщизэра-
гъашшэхэрэми ашылагь.

Мыр Адыгэ къэралыгъо уни-
верситетын иректорыкэ ащ
фэдэ иапэрэ иофхъабз.

(Тикорр.).

ШЭНЫГЬЭ Іахътедзэхэм альыплъэштых

Адыгэим апэрэу шэныгъэ Іахътедзэхэмкэ программэхэм зэральы-
пльэшт шыкълэамалхэу навигаторым къытыхэрэр щагъэфедэштых. Ащ
фэгъэхыгъэ семинар джырэблагъэ Мыекъуапэ Ѣыкъуагь.

Семинарым къырагъэблэгъа-
гъэхэйхэм ыкъи къалхэм
навигаторхэр ашыгъеуцугъэн-
хэмкэ пшьэдэкъижь зыхыхэр-
эр, культурэмкэ Министер-
ствэм иофхъашхэр, Іахътедзэ-
гъэсэнгъэмкэ муниципальнэ
организациихэм ялашхэр, мы-

къэралыгъо гъэсэлэ организа-
циихэм ялтыклохэр.

Семинарым изэхэшцакор
АР-м гъэсэнгъэмрэ шэны-
гъэмрэкэ и Министерств ары.
Иофхъабзэм пшьэрэль шъхаалэу
иэр кілэцыкъулем ятвorchескэ
гъэсэнгъэкэ методическе ыкъи

техническэ амалыкъэхэм алъы-
хъульяныр ары. Навигаторэу
программэхэм алъыплъэштхэм
кружокхэм ыкъи секциихэм
яофшэнкэ иофыр зытет шып-
къэр зэргэшшэшт. Ар информа-
ционнэ порталэу хъущт.

(Тикорр.).

«АДЫГЭ МАКЬЭМ» ИНЫБДЖЭГЬУ ЛЬАПЛЭХЭР!

2019-рэ ильэсэм ия II-рэ ильэсныкъо кіэтхэгъур мэлдэлтэйгэум и 1-м едгээжьагь.

Гъэзетэу «Адыгэ макъэр» мыш фэдэ уасэхэмкэ почтэм иотделенихэм
къашиштхыкыын шуульякыыт:
индексэу П 4326-рэ зилэр — сомэ 869-рэ чапыч 88-кэ;
индексэу П 3816-рэ зилэр — сомэ 851-рэ чапыч 32-кэ.

Къалэу Мыекъуапэ Ѣыпсэухэрэ гъэзетеджэхэр!

Редакцием хэт киоским «Адыгэ макъэм» соми 150-кэ шуущыкъээтхэн шу-
льякыыт. (Мыш Ѣыкълатхэхэрэм киоским ежь-ежырэу гъэзетыр чахыжьыз
ашышт).

Къалэу Мыекъуапэ дэт хъызметшлэхэр, организациехэм, учрежденихэм
корпоративнэ шыкълэ тетэу гъэзет экземпляр 15-м къыщымыкъеу къызы-
тхыкъыхэрэр редакцием сомэ 240-кэ Ѣыкъээтхэнхэ альякыыт.

Университетхэу, институтхэу, еджаплэхэр корпоративнэ шыкълэ тетэу гъэзет
экземпляр 15-м къыщымыкъеу къызытхыкъыын зимирадхэр редакцием соми 150-
кэ Ѣыкъээтхэнхэ альякыыт. Мыхэм яофшлэхэм къыратхыкъыы гъэзетхэр
редакцием афищэжьышт.

Шъукъатх лъэпкъ гъэзетым!

Журналистхэм аIукIагъ

Къалэу Мыекъуапэ ипрокурорэу бэмышIеу агъэнэфэгъэ Мыгу Артур журналистхэм зэIукIэгъоу адыриIагъэм пшъэрыльэу зыфиgъуцужыхэрэм къащитетуgъIагъ.

2019-рэ ильэсийн мэлъильфэгъум и 1-м къыщублайзу Мыекъуапэ ипрокурорэу агъэнэфагъ. 1983-рэ ильэсийн аар Адыгейим икъээлэ шъхьаэ къыщыхъу. 2005-рэ ильэсийн Пшызэ къэралыгъо мэкъумэш университетын июридическэ факультет къуухыгъ.

2005-рэ ильэсийн къыщублайз гъэу Iэнэтэ зэfшъхъафхэм аlyтэу Мыекъуапэ ипрокурорэу агъэнэфагъ. Икъулыкъу пшъэрыльхэр зерифшъашуашэ зэрэзашуихъхэрэм фэш УФ-м и Генеральнэ прокурор иунашьоу къэ «За верность долгу» зыфиорэ тамыгъэу я III-рэ степень зилэр къыфагъэшьошагъ.

Федеральнэ хэбзэгъэуцугъэр зерагъэцакIэрэм, цыфхэм яфитынгъэхэр амыукионхэм, нэмыкI лъэныкъохэу прокуратурэм иофшъен хахъэхэрэр блэкIыгъэ

ильэсийн зэрээшшуахыгъэхэм Мыекъуапэ зэIукIэгъум къащитетуgъIагъ.

Аш къызэриуагъэмкIэ, 2018-рэ ильэсийн Мыекъуапэ бзэджэшьгъэ 1687-рэ щызэрахъаgъэу агъэнэфагъ, 2017-рэ ильэсийн егъэшшагъэмэ, аар проценти 6,7-кIэ нахьыб. Бзэджэшьгъэ

хъильэ дэдэхэм япчагъэ проценти 10,7-кIэ къеъыхыгъ, бзэджэшьгъэ хъильэхэр проценти 9,8-кIэ нахь makIэ хууцъ. Наркотикхэр хэбзэнчъэу зерагъэекъохэрэм епхыгъэ бзэджэшьгъэхэри проценти 9,2-кIэ, тигъуагъэхэм япчагъэ — процент 16,6-кIэ, хункIэн-бзэджэ-

шагъэхэр — процент 29,3-кIэ, общественнэ чыгIэхэм ашызэрахъаgъэхэр — проценти 5,6-кIэ нахь makIэ хууцъ.

Ешьуагъэу бзэджэшьгъэ зэзыхъаgъэхэм япчагъи къеъыхыгъ. Прокуратурэм икуулыкъушIэхэм япшъэрэлхэр зэрифшъашуашэ зерагъэцэкIагъэм ишьуагъэмкIэ бзэджэшьгъэу зэхагын альэкIыгъэр процент 66-м кIэхъагъ. 2017-рэ ильэсийн а къэгъэлэгъоныр процент 63,6-рэ хууцътигъэ.

Цыфхэм зэраукигъэм, ашыкынэ-лынэ шьобж хыльэхэр зэрэтыращаgъэхэм, гъогхэм къатеххууцъэхээ хууцъ-шагъэхэм ахэкодагъэхэм альэнъикъо-кIэ ioфхэр зэкIэ зэхагыгъэх.

Прокуратурэм анахъэу ынаээ зытэл лъэныкъохэм ашыщ цыфхэм ифитынгъэрэ ишьхагынтигъэрэ къеъхумэгъэнхэм лъыппэгъэнхыр. Мы лъэныкъомкIэ 2018-рэ ильэсийн хэбзэу-къоныгъэ 1982-рэ къыхагъэшьгъ, хыкуумым тхыль 295-рэ

IэкIагъэхъагъ, хэбзэгъэуцугъэр зуукуаgъэхэм административнэ пшъэдэкъижъягъэхъыгъи. Цыфхэм яфитынгъэхэр зэтырагъэцожыгъэх, гүчIэмин пае, гъестынгъэхъэу шхуантээм ыпкIэу атыгъэр икъеркIэу къа-фальтэжыгъ, сомэ миллион-рэ мин 300-м ехъу афызэклэкIожыгъ.

— Цыфхэм къаэтырэ Io-фыгъохэр, анахъэу социальнэ мэхъан зиIэхэр, зэхэфыгъэнхэм синаэ тэгъэтышт. Лъэныкъо шхьаIэу Ioф зыдэсшэ-щхэр згъэнэфэштых, ахэр зэшохыгъэнхэм пытаагъэ хэлъэу сикуеIолIэшт, — къуагъ кIэхъум Мыекъуапэ Артур.

ГЬОНЭЖХЫКЬО Сэтэнай.
Сурэтыр Iашынэ Аслын тырихыгъ.

Мэлъильфэгъур имыкIызэ...

УФ-м хэбзэлаххэмкIэ и Кодекс къизэрэшьдэлтыагъэмкIэ, икыгъэ ильэсийн хахъо зиIагъэхэм ар къэзыушыхъатырэ тхыльхэр (декларациехэр) къыкIэллыкIорэ ильэсийн иапэрэ мэзих имыкIызэ атынхэ фае. 2018-рэ ильэсимиkэ мыгъэ зытын фаехэм — мэлъильфэгъум и 30-м нэс.

ХэбзэлаххэмкIэ федеральнэ къулыкъум и ГъэлерышилпIэу AP-м ѢIэм тизэрэшьгъэзогъэмкIэ, хахъоу фе-

хъугъэр къэзыгъэлэгъон фаехэм ашыщих унэе предпринимательхэр, нотариусхэр, адвокатеу, Ioф зышишIэшт кабинет зыгъэпсыгъэу ыкIи языгъэтхыгъэхэр. Джащ фэдэу амьгъэкошыреу мылькоу, ильэситф нахьыбэрэ ежь имынэягъэр е автотранспортэу ильэсих нахьыбэрэ ымыгъэфедагъэр 2018-рэ ильэсийн зыщэжыгъэхэм, имылахьыл благъэ горэм түн лъапIэ къизэритьгъэхэм, IэкIыб къерал къикIыгъэу хахъо зыгъотыгъэхэм, потореер къизыхыгъэхэм, зимылхуу бэджэндэу зытгъэхэм декларациер хэбзэлаххэмкIэ органхэм alakIагъэхъан фае щыт.

Тхыльыр шыкIэ гъэнэфагъэм диштэу

тхыгъэуи яптын пльэкIышт, фаеэ элек-тронне шыкIэ ыгъэфедэн амал и. ХэбзэлаххэмкIэ Федеральнэ къулыкъум интернет нэкIубгъо ит программэу «Декларация» зыфиорэр ашкIэ Iэпыгъэтуу къыфхэхъушт.

2019-рэ ильэсир къизихъаgъэм къы-щуублагъэу физическэ лицэхэм хэбзэлаххэмкIэ декларациехэр шыкIэу 3-НДФЛ-мкIэ атых. Аш иапэрэ нэкIубгъуищим ашыгъэнэфэгъэ пстэури шоуу имыгъэу арыпхэн фае, адрэ нэкIубгъохэм ицыкIагъэ хуумэ ары.

Декларациемрэ хэбзэлаххэмрэ игъом зымытгъэхэм пшъэдэкъижъягъэхъы-щтим хэбзэлаххэмкIэ къулыкъум къы-

щыкIагъэтхыгъ. Декларацием пае игъом умытыгъэ хэбзэлаххым ипроцен-титфым фэдиз тазырэу плахышт, НДФЛ-рэ зымытгъэхэм процент 20 рагъэтышт.

Кодексым цыфхэм хэбзэлаххэу ыты-гъэм ѢIщ къыригъэзэжэжын ылъэ-кынэу (налоговый вычет) къыщидэ-ллытагъ. ГүчIэмин пае, фэтэр къыщэ-фыгъэм, гъэсэнгъэм, ипсауныгъэ изэтегъэцожын, страхованием ахъ-щэ атыригъэкодагъэмэ, хэбзэлаххэу ытырэм ѢIщ хахъо къыратыжы. Аш пае декларациер ильэсийн къыкIоцI ежь зыщиfее уахтэм ытын фит.

ХҮҮТ Нэфсэт.

Щагу футболым ифестиваль

Проектэу «КIэлэцIыкIу спорт» зыфиорэм къыдыхэлтыагъэу партиеу «Единэ Россием» щагу футболым иурысые фестиваль гъэмафэм зэхищэшт.

ЖъоныгъуакIэм ыкIэхэм къащегъэ-жъагъэу шышхъэу нэс зэрэхгъэгоу зэнэкъохухэр ѢIщекохыщтых, фина-лыр гъэмафэм ыкIэхэм Санкт-Петер-бург ѢIщкошт. АшкIэ макъэ къыгъэлгъэу партийнэ проектэу «КIэлэцIыкIу спорт» зыфиорэм икоординаторэу, Къэралыгъо Думэм идепутатэу Ирина Род-нинам.

«ГъэрекIо футбольымкIэ дунэе чемпио-натыр Урысые зэрэшыкIуагъэм къы-хэкIэу спорт инфраструктурэм лъешэу зиушомбгъу, футбольым пыщаgъэхэр, зэнэкъохухэм альыпхэхэрэр нахьыб хууцъ. Джары партийнэ проектэу «КIэ-лэцIыкIу спорт» ильэнкъуакIэу «Щагу

футболыр» зыфиорэм тызкIыфежъагъэр. Урысые фестивалым изэнэкъохухэр жъоныгъуакIэм и 18-м муниципалитет-хэмрэ шъольырхэмрэ ащарагъэжэ-щтых», — къуагъуяль Ирина Роднинам.

Щагу футболым Мыекъуапэ зыэрэ-щырагъэушомбгъурэм, гъэмафэм зэнэкъохуу ѢIщэштхэм афэгъэхъыгъэу муниципалитетэу образованиеу «Къалэу Мыекъуапэ» иадминистрации физическэ культурэмрэ спортымрэкIэ икоми-тет илаштэу Дмитрий Щербаневым къы-лотагъ:

«Футболыр дунаим нахь ѢIщиркIээс спорт лъэпкъхэм ашыщ. АшкIэ чем-пионатыр зыщиагъэр бэшIагъэп. Футбо-

лым нахь зегъэушомбгъу гъэнэу непэ игъо дэдэу ѢIщ. Гъэмафэрэ муниципалитетэу образованиеу къыдэнэрэ кIэлэцIыкIу хэм языгъэпсэфыгъю уахтэ нахь гъэшIэгъонэу агъэкIонымкIэ ар амалы-шоу ѢIщ. Тадэхъ спорт зэфэшхъафхэр ѢIщэхэтэшэх. Цыфхэр спортым пыщэгъэнхэмкIэ, гъогу пхэндж темыхъан-хэмкIэ ахэм яшIуагъэ къэкло. Зыныжъ-икIуагъэр ипсауныгъэ изытет, ар зэшчи-мыкIоным егъэгумэкIымэ, ныбжыкIэхэр аш ѡ фэбгъэчэфынхэ фае. Мыш фэдэ зэнэкъохухэм ахэлэжъэнхэр, гъэхъягъэхэр ашашынхэр ахэм нахь къы-хахы.

Щагу футбол зэнэкъохухэм мэхъанэ-

шхо яI. Ау къэлэшхохэм ахэр зэращы-клохэрэмрэ Мыекъуапэ зэрэшьзэх-эхэжэрэмрэ тэлкIу зэтекIы. Такъиц 20 фэдизкIэ тикъялэ исид фэдэрэ спор-теджапли унэсын пльэкIышт. Iэпэлэс-э-нэгъэшхо зиэ тренерхэр кIэлэцIыкIу хэм адлажъэх. Фэтэрбэу зэхэт унэхэм, гурыт еджаплихэм футболовшланIэхэр, физкультурэ комплексхэр яIэх. Амал зэриIэкIэ ахэм ренэу спорт Ioфтхъа-бзэхэр ашызэхэтщэн фае. Джары пар-тиеу «Единэ Россием» ипроектэу «КIэ-лэцIыкIу спорт» зыфиорэм къыдыхэ-ллытагъэу ѢIщагу футболым иурысые фестиваль имуниципалнэ чэзыу тыз-кыфжэштэштэр».

ТхылъыкIэхэр

«Нартхэм якъэбар уухын пльэкIыщтэп...»

Нартхэм яхыллагъэу Iуагы, тхыги мымаклэу щылэми, ахэм ядунай джыри зэмьгэшлагъэу, зэхэмьфыгъэу хэтыр зэрэбэр кыгъэнэфагь бэмышлагъэ кыдэкыгъэ тхылъэу «Мир нартов» зыфиорэм.

Ар зытхыгъэр шэнэгъэлэж— фольклористэу, нартоведэу, мифологэу, тхаклоу, журналистэу, адыгэ дунаим щашэрэ Кьюекъо Асфар.

«Зэкэри зыгорэм кыщежье: дунаир — Тхэшхом, псыххөхэр — псыпхэм, мэзыр — чыгхэм, пчэдыхыр — нэвшагъом, пчыхъэр — тыгъэр зытхыгъыкъэ, фольклорыр — жеро народа творчествэм, нартхэр... нартхэм.

Кызыдикыгъэхэри, мы чыгум кызэрстехаагъэхэри зышэрэр ахэр кызэгъэхүгъэхэ, еж фэдэу зышыгъэхэр ары. Зыдаклощтыгъэхэри зыдаклощтыгъэхэри тшэрэп. Усэрэж зытхыгъэм зэралтытэштыгъэмкэ, нартхэр нэмыхы дунай горэм кыкыгъэхэу, мы дунаим пшэрыльэу Ѣырлээр загъэцакъем, аш текыгъыгъэхэу ары. Пшэрыльэу яагъэр цыфхэм лэптигъу афхунхэр, ахэр зыщипсэущтхэ чыгум ешушэнхеу, агъэххазырынэу, дунаеу зыщипсэущтхэм ехылгээгъэхэр афызэу гэгээнхэр арыгъэ, — кышено авторым пэублэ гүшүйэм. — Сэргэ мэхханэнхо зилэр нартхэр зэрэццагъэхэр, зэгупшиштыгъэхэр, зыпылытхэхэр, ежхэмкэ анахь мэхханэн зилагъэр зээгъешлэнэр ыкыни сцымыгъупшэнэр ары».

«Нартмэ ядунаи» лъэныкъуабэ кызэрстхыгъубытырею ѡофшэгъэшхон Ѣыт. Аш авторым кытугъохи зэригъэфэжыгъэ мифологическэ материал 30-м ехьу дэт, пшыналъхэр, зеко-кэ-шыкъэхэр, шэн-хабзхэр кыдэххагъэх. Къэкырэ пкытюз зэфшахфхэм, мыжхохэм, күшххэхэм, нэмыхы пкытюз зэрэрагъапшештыгъэм... ыкыни нэмыхы лъэныкъохэм яхылгээ ѡофшэгъабэ кыдэххагъэх.

Тхылъым кыдэххагъэх на-укэм, просветительствэм, ти-дунэететыкъэ афгэгъэхыгъэ философскэ гупшишхэр. Ахэр

зэкэ адигэм идунае— лъэгъукъэ, идунаегуры-lyakъэ яхыгъэху щытых.

Кавказым щыпсэурэ нэмыхы лъэпххэм нарт эпс зэрялэр кыдилтээз, зэгэпшэн материалыбэ мыш Кьюекъом кыдигъэххагъэ. Кавказым ис ткъоххэм ар ятынэу авторым ельтиде.

Тхылъым ехыллагъэу мы мафхэм гүшүэгъу тшыгъэ Кьюекъо Асфар, ѡофшэгъэшхомкэ шэн-нэгъэлэжым тифэ-гүшүагъэ.

— Мы тхылъым ильэс 40 фэдизэр ѡоф дэс-шлагъ, — кыёуатэ Ас-фар. — А уаххтэм кы-клоц чыпэ зэфшэххахфхэм кыашыгъоицэ материалхэр зээгъешлагъэх, зэхэсфыгъэх. Тэтихэгъэгү имызакъо, нэмыхы

ститутэу Шота Руставели ыцээ зыххэу Тбилиси дэтым иаспирантурэ сыйкуагъ ыкыни соиска-тель сыххуу.

Профессор цэрылоу, академик Чиковани ишьыпкъэу кысийуагъ мифологиимрэ нарт эпосымрэ зэрээхаххэхэрэм ехыллагъэу темэр кыххсынэу. «Мифологиимрэ эпосымрэ адигэ лъэлкъым идунаэлгъукъэ лялласэ фэххуу. Ахэр зэбгэшлэнхэр адигэ наукаамкэ зигъо шыпкъэ ѡофыгъу Ѣыт. Ильэсчэр зытешлэхкэе а темэм зызэрэфбэгъэзагъэм тифэрэ уасэ фэпшыгъыщт», — кысийо-гъагъ аш. Джары нартхэм якъэбархэм зафэзгээзэнэу зэрэхуу.

Мы тхылъир шэнэгъэлэжым угъоен, зэххэфын ѡофшэнэу Ѣышлагъэм кыкыкъуагъ. Аш нэмыхы науучнэ ѡофшэгъабэ мы темэмкэ науучнэ журналхэм къадигъэххагъэ, гээзтхэм кы-хуутыгъ. Ильэс зэкэлтыкъохэм Адигэ телевидением «Джэнэкъо машор» щигъэххазыгъыгъ. Адигэ гээзтхэм фольклор материалхэр ыгъоицэхэм ашыщыбэ кыххи-тигъ.

Асфар зы шэн дэгъу хэль, сидигъо улыгъагъами, наукаам хэзьящагъэхэу Хэдэгъэлэ Аскэр, Шхъэлэхъо Абу ягугуу кы-шыщт, «алогъагъ, ашэгъагъ» ылозэ къатегуущицт. Ахэм яхыгъэ ху-гъэ-шлагъэхэм тхылъым чыпэ гээзфагъэ щаубыты. Хэдэгъяллэм нартхэм яхыгъэ наукаам ѡофу Ѣытагъэм осэшхоритуу ренэу зыфе-

гъазэ. — Хэдэгъяллэм бэ сцыыфи-гэсагъэр. Чыпэ зэфшэххахфхэм тызадифу хуу, ары пэпчэ згээ-шлагъоу, шхъэ-клафэ фэозыгъэшынэу бэ хэслэгъоштыгъэр. Сыхват пчагъаэрэ тызэдэгүшүү зэхэхэхэри ары гумэкыгъэхэр. О зэплигъэштыгъэл нартхэм, исп унэхэм якъэбар, къэлгүүтэштыгъ, цыфхэри ягуулзуу кыюдэштыгъэх. Сакылб дэххэм ашыщхэр зэ-упчыгъицтгъэх, кыпкэ-упчыгъицтгъэх. «Икъэлтакъэл нартхэм ашыщым фэд» зы-горэм кыуагъ...

къэралыгъоху адигэхэр зы-щипсэуххэрэми сащыгъоягъ, кыашытххыгъытх. А зэпстэуми яшыагъэ къэлгүүтэх тхылъэу стхы-щтыр зэххыллагъэр нахь куоу зээгъешлэнхыкъэ. Сэ сишишы-къэ, нарт эпосым, адигэ мифо-логиим язэгъешлэнхыкъэ материал тхылъым кыдэххагъэхэм мэхханэнхо ял.

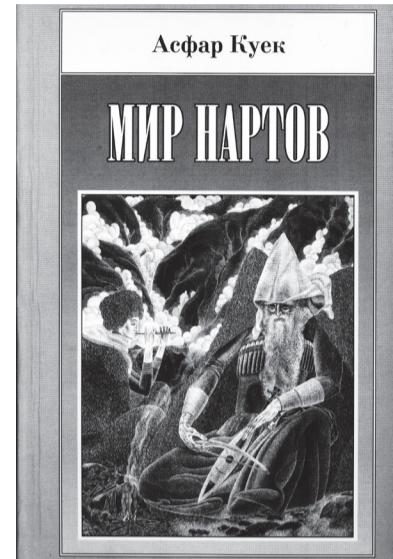
— Нартхэм уакыыфэкюонэу зэрэхуу...

— 1980-рэ ильэсым Адигэ научнэ-ушэтэко институтэу Хэдэгъэлэ Аскэрэ Шхъэлэхъо Абурэ сирагъэблагъи кызэдэгүү-щыагъэх наукаам сишишынэу, анахьу адигэ фольклорым, аш Ѣыщуу нарт эпосым иугоин, иззэфын зыфэзгээзэнэу кы-салиагъ. Ахэм сиизэрагъэзгъоза-гъэм теткэ литературэм и Ин-

миблыр гъэкээрэкагъэу пхонтэ цыккүмэ адэлъэу кызэрэдэкы-щтым, ахэр том пчагъэ хьюу кыххахуу жынхэш, унаххохм арьль зэрэхуу-щтыр — ары шошхууныгъэ зыфыриагъэр, зыкхэхопситыгъэр.

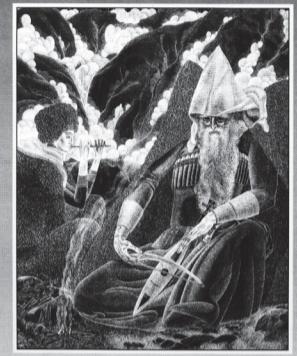
Шэнэгъэлэжье чэчи мафи научнэ-ушэтэко институтым щызыгъакоштыгъэм, Адигеим имызакъо, Къэрэшэ-Щэрдже-сым, хыууло шапсыы чылхэм фольклор материалхэр кыашы-зыгъоштыгъэм загъорэ дунаеу тыхэтымрэ нартмэ ядунаирэ зэхигъэлгүүтэхуу кыышшошы-щтыгъ. «Шэнэгъэлэжье чэчи мафи темэу кыххихыгъэм — ежь итемэ хэмьтгэ, зыпиль ѡофым гъэхъэгъэшо Ѣышын ылъэкы-щтэл. Дэгүү о сэц фэдэу нартхэм узэралытэй, аш сэгъэгушо, ау пшэдэкъижышо зыпиль пшэрэлтэй, ар Ѣыт. Пшошь хууна, сэ нартхэр си-гусахэм фэд, ахэр си-гусахэу сиунэ си-къе-кы, си-гусахэу ѡофшаплэм сэкю, Ѣэгъэшо кысыфырэу кыс-сажэх. Етлани пчыххэм сиунэ тыхэдэкъожы, ахэр ренэу си-гусахэм», — ыоштыгъ Аскэр.

— Асфар, о уигуап сшыимэ сшо-гъо арэп, ау ори а шэн-нээрэзэхэлым тээкү шлэгъэу сегу-шысэ. Непэрэ Ѣылакъэм тытегуущыи хумэ, сид фэдэрэ ху-гъэ-шлагъи къекло нартмэ яылакъэм кы-хэхыгъэ Ѣысэ къэхы. Непэрэ цыфхэм нартмэ афэдэхэр къахэгъуатэ. Къэсэшэжы, ижыраа адигэм фэгъэхыгъэу Лэпкэ музеим нэмыхы чы-пэхэм кыарыкыгъэ хакъэхэм кыафэлтэнэу узырагъэблагъэм, уаххтэу уилагъэр мэклэгъэ, хакъэхэри гъогу техъажынхэу Ѣытагъэх. Ау ахэр арэп гузажоштыгъэхэр, зэхэ-шакълохэр ары гумэкыгъэхэр. О зэплигъэштыгъэл нартхэм, исп унэхэм якъэбар, къэлгүүтэштыгъ, цыфхэри ягуулзуу кыюдэштыгъэх. Сакылб дэххэм ашыщхэр зэ-упчыгъицтгъэх, кыпкэ-упчыгъицтгъэх. «Икъэлтакъэл нартхэм ашыщым фэд» зы-горэм кыуагъ...

Асфар Куук

МИР НАРТОВ

— Шхъащтыххуу-жыгъэм фэдэми сшээрэп, ау а уыр тээкү шлагъэ кызысштагъэр. Сэри нартхэр ренэу си-гусахэм си-шошы... Тыркуум си-шыи-тэу адыгэ лыжь горэм шхыпцызэ кысыилогъагъ: «А си-лан, тэ, адыгэхэр, Тхъэм тырицыфых, Аш чыпэ гъэнэфагъэ дунэе шхъаалэм бэшлагъэу Ѣытфыгъы-хыгъ ыкы зэкэ адигэу зызы-лтыгъэхэрэд ти-зыщызэу-кэжыщт...»

Арышь, нартхэм зэ узапы-хэкъэ, аукъодыуеу укъату-пшыжыщтэл. Ильэсбэкъэ уз-кэлбэжы, грузин «школыр» скли, наукаам идунаай си-хэхь-га-тэу сэлажэе, адыгэмэ ямиф-этическэ дунэлъэгъукъэм, лэкыбым Ѣылэ адигэхэм яфоль-клор непэ си-пиль.

Нартхэм яхыллагъэу тхыгъэу Ѣылээр бэ, ау ахэм якъэбар ухын птээкъиштэл. Гъэшэгъюнэу нартхэм ядунаирэ шошхууныгъэ кыууеты нарт эпосыр лъэныкъо зэфэш-хахфэмкэ Ѣукъяллээ зэбгэ-шэнэу зэрэштымкэ. Узынэб-гырэкъэ, утлыкэ нарт эпосыр зэбгэшлэн птээкъиштэл...

Нартхэм яхыллагъэу джыри бэ зэгъэшэгъэн, зэхэфыгъэн, къэгъэнэфэгъэн зэрэфаар авторым тхылъым ипэублэ гүшүэ кыщедо. Ильэсипш пчагъаэр ухырэ ыгъоицэ, ѡоф зыдыш-э-пээри эшлээ зэрэхуу...

Нартхэм яхыллагъэу джыри бэ зэгъэшэгъэн, зэхэфыгъэн, къэгъэнэфэгъэн зэрэфаар авторым тхылъым ипэублэ гүшүэ кыщедо. Ильэсипш пчагъаэр ухырэ ыгъоицэ, ѡоф зыдыш-э-пээри эшлээ зэрэхуу...

СИХЬУ Гошнагъу.

Лъэпкъ культурэмрэ зеклонымрэ

Израиль щызэхащэрэ адигэ пчыхъэзэхахъэхэр

«Хэкужым щыпсэурэ адигэхэм ар кызадэхьугъэкэ, сида тэри кызкыддэмыхъуштыр?» ытуу Кфар-Камэ (Израиль) щыпсэурэ Нэпсэу Къадри имурад пытэу тыриубытэгъагь.

Улэр къаклухъаныр яклас. Гъогу къэбзэ цыкликхэм атетхеу цыфэу щыпсэухэрэм нэуасэ зафашы, адегүшүэх, бгыуитууми арапыбзэри иврити зазаршэрэм ишыагъэ къекло. Фаехэм шым тесхеу къудажэр къаклухъэ е күзкэлхэм арысхеу, адигэ орэдыхъхэм амакъэ кэдэйлкынхээ къиращэких.

Псэуплэм игупчэ шыпкъэ ит бэдзэршыплем хъаклехэм хъапшып цыкликхеу адигэхэм ящылакэ зыфедагъэр кызыто-тыкынхэрэр кыщащэфынхэ альэкыншт. Халыгыу плокэ стырхэр, адигэ къуаер, лешу—лышухэр щагтоштых. Шхынхэр къэзгъяшшурэ хальхъэхери

Ал э къэгъэн фае хылушо щапсыгъэхэм япчыхъэзэхахъэхэм («вечоркэкэ») ал эм яджэх) этнотуризмэр а чыплем щызэхэшэгъэньмкэ лъэшэу ишыагъэ кызэрэхъягъэр ыкызыгъэпсэфаклоу мы шольтырым къихъэхэрэм чыплерис лъепкъым икультурэ гъэшлэгъон зэрэгшэшнэм кызэрэфигъяу-щыгъэхэр.

Къадри Шапсыгъэ щыпсэурэ илахъилхэм адэжэ къаклозэ а «вечоркэхэр» ылъэгъугъэх, ыгу рихыгъэх ыкылы ежхэр нэбгыре мини 5-м ехъоу зыцпсэухэрэ къудажхэрэу Кфар-Камэрэ Рихъаниэрэ зэрэлжэхтэх экспурион-нэ турхэр дэгъоу ашэфых. Зыгъэпсэфигъо мафэхэм цыфхэр бэу кызэххэхъэх: Израиль илашхэм ашыцхэр, министрэхэр, политическэ партиехэм ялышхъэхэр, Кнессетым хэтхэр, общественнэ тофышишлэхэр...

Ильэсипшым къехъугъ Кфар-Камэ Чиркес культурэм игупчэ кызыцшэуахъягъэр. Ар Шхъэ-

лахъохэм яун юн цэргио чэгъиг. Апрапшыл ильэсийшэм ехъу-гъэу щытагъэ унэр иклэрикэ шыпкъэу агъеклэжыг. Этнографическэ музееу кызыз-лиахыгъэм Тхъаухо Зухер, Нэпсэу Айбек, нэмикхэм ильэсийбэрэ къауаонгъэ пкынью гъэшлэгъонхэр чагъэуцаагъэх. Гупчэм игъэлсэн Къэбэртэе-Бэлькъар Республиком и Лышхъягъэу Къанэкю Арсен имылтуу щыщи кыхильхъягъ.

Кавказым щыпсэущтыгъэ цыфхэм яунэгъо зэхэшакэ, яшэн-хабзэхэу амьгээхэдигъэхэм япльынхеу ыкылы нэуасэ зафашынэу Кфар-Камэ зыгъэпсэфаклохэр къекло. Я 19-рэ лешлэгъум ия 70-рэ ильэсхэм адэжэ алэрэ чиркес (адигэ) муҳаджирхэр зидэйтэсигъягъэхэ чыплэхэм лешлэгъу пчагъэхэмкэ узэхэлэбэжэхэм зэрэшыпсэущтыгъэх шыкимэ экспурион-хэм ухааш.

Кфар-Камэ ихъаклехэм янахъыбэм мыгужажъохеу псэ-

еже-ежыреу кыыхаххээзэ зэхэлжэхъяланхеу зыцырагъяасэ.

Зэкэми анахь ашыгъэшлэгъон-нэу зыгъэпсэфаклохэр зэпплыхэрэр этнографическэ шоу—программэу хъатыяклоомрэ къэшьокло ансамблэу «Тыгсэ»

зыфиорэмрэ зыхэлажъэхэрэр

ары. Пчыхъэр оклофекэ артистхэм ямызакъоу, хъаклехэри

пчэгум къихъээзэ адигэ къашъохэр зэрэгшашэх, анахэу «Лезгинкэр» ары зызыфагъяасэрэр.

Хылушо щапсыгъэхэм «явечоркэхэр» Кфар-Камэ щызэх-

щэхэрэм зэрафэмидэр зыльэнкъоу закъу — ал эм яланэ шъонхэр кытырагъяуцохэрэп. Аш пае цыифхэр чэфыцхэмэ къанэрэп ыкылы ешъонхэм паен къызклохэрэр. Ахэр мыш къэзьщэхэрэр чиркесхэр хъаклэм зэрэлгээхъяланхэрэп зэрэгшашэнэу, загъэпсэфынэу, амышлэрэ, амыльэгъугъэ горэхэр щызэрагъяшшурэу ары. Адигэхэм къахэфэрэ шыкимэ шхыафхэр, гъэпсикэ зэфемидэхэр ашыгъэшлэгъоных.

Кфар-Камэ ипчыхъэзэхахъэхэр зэ зыльэгъугъэхэм ялахъылхэм, яныбджэгъухэм ыкылы янэуасэхэм афалотэжы, къэклонхэш япльынхеу ыкылы зыцагъэпсэфынэу макъэ арагъэу, аш тетэу къэбарыр цыифыбэм ашлэ мэхъу. Джаш фэдэ рекламиэр ары зыгъэпсэфаклохэр бэу къэзьуугъохэрэр.

НЫБЭ Анзор.

Шъачэ — Кфар-Камэ — Шъачэ.

Туризмэр

Зыгъэпсэфаклохэм ахагъэхъошт

Мыекъопэ районым ичыгухэр зэрэгэфедэхэрэр зэрауплэклюгъэм ыкыли чыгуу йахьишъэм ехъу фаехэм арацэнхэу зэрэгэхъязыгъэхэм ишгүү къэтишыгъяагь. Дэжы къуашхъэль-пэхэм зыгъэпсэфынэу зэхэтхэр ашышишыгъэнхэм пае чыпилэхэр агъенафэх. Аш фэдэ чыпилэу къуашхъыгъэр 4 мэхъу.

Мыекъопэ район администриацием ипресс-къулукъу кызыэритьрэмкэ, ал эм анахь нэцлабгэр псы фабэр чычыгээхэн къызыцхэчыре чыпилэу поселкэу Табачнэм щылэр ары. Чыгуу гектарилбэу къагъэнэфагъэр зыгъэпсэфынэу зэхэт төвшүхъаным төгээпсихъагь.

Псэуплэу Каменномостскэм, Адигеим иккушхъэхэр кызыцхэчыре зэхэтхэрэм дэжэ, инвестиционнэ проектэу туристическэ-рекреационнэ паркын ишын щыфэжэштых. Аш пае псыхуу Мышээкю икэй чыгуу гектарипши хъуре йахыр къыщащэхъязыгъыгь.

Іуашхъэм фэдэу ашыцх

Урысием и Географическэ обществэ иккутамэу Адыгэим щылэхэр туристихэм апае къэбаргъэу гупчэ ышишынэу зыфягъэр бэшишагъэ. Адыгэим и Лышхъяэу Къумпил Мурат аш ишээ къыдигригъашти, мыгъэ аш ишэлсэн фежъяагъэх.

Гупчэр археологическэ паркэу ашыцхтым хэтшыт. Лъапсэу ишшытэр Хъаджыкъо исп унэ купым итарихъары.

Географическэ обществэм итхъаматэу Игорь Огай кызыэраторэмкэ, информационнэ гупчэм Мыекъопэ культурэмрэ исп унхэмрэ апыль къэбархэр зэкэ туристихэм щызэрагъэшлэшт. Гупчэр зычытэшт унэр чыопсым къекло хашыхъэгъэнэм пае аш итеплэе іуашхъэм фэдэшт.

Исп унэхэм ятарихъкэ специалистхэм тапэрэ ильэсхэм мыжъо униту кычиатыкыжхы, зыпкъягъяуцохъягъэх. Урысием шлэнгъэхэмкэ и Академии материальнэ культурэмкэ институт Центральнэ Азиемрэ Кавказымрэ ярхеологикэ иотдел иофышэ шхъяаэу Виктор Трофимовыр ахэм япэшагъ. Мы ильэсийм джыри ар Адыгэим къэклониши, я 16-рэ исп унэм тоф дишэнэу кыгъэгүгъяагъэх.

ШАУКЬО Аслынгуаш.

Адыгэ тхаклохэу мэлдэлтэйгүй къэхъугъэхэр

ЕМЫЖЭ МУЛИЭТ:

«...Сэ сIэкIэльшишь усэм ыбзэ, сыкIэхъопсырэп ащ нахь пшысэ»

Адыгэ лъэпкэ поэзием мэкъэмэ шъэф гуапэр ыгъотынымкэ анахь зишIуагъэ къекIуагъэр бзыльфыгъэ гупшысэр ащ къизэрэхэуцагъэр ары.

хэхъагъэхэм Мулиэт ашыц, лъэгъо зэнбжъ дахэ литературам щир, усэнир нынэдэльф сэнхьатэу хэльэу къизэрэхъугъэр гуашчэрэп, иусэ макъе уедэу зэптыгъэкли уезэшчирэп: куу, шъхъафит, кюччашу хэль.

Акъылым итюкэ зэжкуум уашыгъощагъэу

ЛъэгапIэр бгъотрэп.

Щэнджищэм итхэгъо макъе укъезшчигъ, ау

КуупIэр бгъотрэп.

Куунэу пльапсэ, лъэгэнэу пшхъапэ уфаешь,

Гури гъэлажъэ, А закъор ары къашхъапэжчищыр мэфаем,

Адрэхэр – яжъэ.

Мулиэт усэн-гупшысэнир пасэу къыздиштагь, 1967-рэ ильэсийм къыщуяблагъэу, ильэс 16 ынбыжъэу, ытхыхэрэр къыхиутых мэхъу. Аш къыщегъэжъагъэу бзыльфыгъэм ежь игупшысэ дунай зэргээшэшьг, плэшэгъуныко хуугъэу творческе гъогушом ильэгээ нэфынэ пхышчэ, гур шъхъамысзу егъэлахъе, гушхъэгъомылэр егъэбагь.

Ижыкыки адыгэхэм бзыльфыгъэ лууш акъылышохэр агъашлоу, алтытуу ялагъэх. Непи гултытэ-гупшысэр, акъыл-куулаир къызашэшкыгъэ бзыльфыгъэхэр къахээх. Ахэм ашыщэу сэлъитэ усекъо ыпэласэу, тхаклоу, драматургэу, зэдзэклаклоу Емыжэ Мулиэт.

Мулиэт мэлдэлтэйгүй и 4-м, 1951-рэ ильэсийм къэхъугъ. Зэчий гъэшIэгъонкэ Тхээр къетагь: игушыэ сидигъу шуашо, заф; игупшысэ тынч уеубыты ыкыи узыльщэш.

Я 70 – 90-рэ ильэсхэм адыгэ литературэм кючлаклоу къы-

Тхээлэйумэ усэнир къатекыгъ,
МыкIепIэу ядэхагъэ тилэшIэгъумэ

ЗэрэкIочIэшхоу усэхэр альэгъух,

Акъуачи тхээм илэгъумэ къахэгъигъ.

Бзый цыпэм уигупшысэ

къыпымыч,

Псыр лъэпсэ пакъэм чыжъэу

зериIэтэу

Нэфынэ псыгъом ыкъоц шыипкэ уйтэу

Удихъиешт уиусэ емылыч...

Тхээлэйумэ усэнир къатекыгъ...

Псэм итхъагъу, мэзахэм итекыгъу.

Емыжэ Мулиэт нынэдэльфыбээ-адыгабзэр ыIетынэу, ыгъэб-зэрбээнэу, лъэпкэ гупшысэ куур ыуухумэнэу мы чым къызэрэхъуагъэм ишхъатышух иусэ сатырхэр, игупшысэ чьэхъыгъэхэр.

Мулиэт зэлъашIэрэ усакъу. Аскъэлэе гурит еджапIэм джыри щеджэштэгыг иапэрэ усэхэр район гъэзетым, журналэу «Зэкъошныгъэм» къащихутихэ зэхъум. 1970-рэ ильэсийм ныбжыкIэ тхээко куп ятхыль зэхэтэу «Гээтхэ къэгъагъэхэр» ыIоу къыдэкIыгъагь, Мулиэт иусэхэри аш аперэу къыдэхъэгъагъэх. Ежь иусэхэр зыдэт тхыль шъхъафхэри къыдигъэгъигъэх: «Къэзэгъээжъигъэ ордэхэр», «Тамыгъэ шъэф», «Нэфынэ лыаг», «Къэгъэгэе шуцI», «Тхээ-

лъэу», 1984-рэ ильэсийм «Горное озеро» зыцIэ тхыльыр урсыб-зэкIэ Москва къыщихутигъ, «Тыгъэм иадырабгы», «Хэшыпкыгъэ тхыгъэхэр», нэмийхэри.

Гупшысэ гүнэнчъэм ахэтэу къехъы усакъом игъашIэ. Мулиэт гурыгъоз куурэ гузэхшээ лъэшхэмрэкIэ зэхэхытагь ыпсэ; ежь фэдабэм амьлэгъурэр елъегу, къафэмийорэр усэу къегъечьы:

Зы кэлээныкъор мылэу, зы кэлээныкъор машлоу

Сыдэу дунаим бэрэ сыйтебгъэтэгь!

Сыфэмыежъэу уидахи, сыйфэмыежъэу уиIашуу,

Сыдэу бэрэ сыйгу цыклоу сыйхэгъэтэгь!

Симые машлом зезгъэу дунаим сыйкытебгъани,

Сэ симыештэр шу сльэгъоу чэц кумэ сакъыхэгъани,

О унэтэгү итхагъэм чэфынчээу үүж уихагь.

Сыдэу бэрэ уикъини фыртынэу сыйзрихъагь.

Сыгу пыкIэу усэтулпшыжы, бэшагъэу усфэлэкъижъэр.

СиньбжыкыIэгъу фэдэу, укъызидикIыгъэм кюжь.

Спсэ иуIэгъе куухэр цыклоу— цыклоу, жъажъэу мэкъыжъих,

Мэпкыжъых сирукъэкъижъхэр.

Згъэбильыре шуульэгъу чыжъэм

Ижъуагъо сашхъагъы ит.

Адэ сиды уфит... («Къэгъэгэе шуцI»)

Тхээкъэгъэшыгъэ Дунэшхоруу изышIыкырэ усакъу Мулиэт, изэчий ялыекIэ, гукIэ, псэкIэ ыщечырэ пстэур усэкIэ шхъафитэу, зафуу къылонир физэшлокIы. Акъыл гъэшIэгъон, шэнгэгъэ дэгъу зэриIэр мыгъуашуу, щыэнгъэм ижыкъэшэ цыкъужьые пэпчы зэхишIэу, къыфыригъашIэу гум нэсэу мэусэ, усекъо иным, усекъо шыпкъем ары ишыкIэр.

Мулиэт драматургиими гъэшIэгъонуу дэлжээ, ипъесхэри классикэм щыщуу зэридээгъэхэри Адыгэ драмтеатрэм исценэ бэрэ щагъеуц. Адыгэ пшьэшъэжъьеу ильэсийм 4 зыныбжъэу атыгъуу, тырку бэдзэрым щащэфи, Францием арагъаши щапIуу Шарлотта-Айшэт идунае къырыкIуагъэр ыIальпсэу Мулиэт кинороманытхыгъ «Невольник чести» ыIоу.

Москва къыщидэкIырэ гъэзжэх, журналхэм иусхэр, кино-сценариехэр къарыхъагъэх. Мулиэт Урсые Федерацием итхаклохэм, театрэ Iофышишэхэм ыкыи журналистхэм ясоюзхэм ахэт.

Шэч зыхэмийлээр тхээтэн лъапIэу усэнир дахэу къызэрэдэхъурэр ыкыи щыIэнгъэ шыпкъэ зэрэфхъуагъэр ары. ПсынекIэчээчээчээ Ѣышилжээхэри ахэт.

Джа зэкIэми апаекIэ усакъо Емыжэ Мулиэт псаунгыгъэ пытэкIэ тифэлэлээз, «Опсэу!» итээл.

Зэфэдэхэп

ЮфшIэпIэ чыпIэ ытуун амал зиIэу къэралыгъом исир зыфэдизир статистикэмкэ Федэральнэ къулыкъум зэригъэшIагъэу кэлхээзэхъысажъхэр ышIыгъэх.

Краснодар краимкэ ыкыи Адыгэ Республикаимкэ аш и ГъэлерышилпIэ зэригъэунэфыгъэмкэ, Адыгейим иэкономикэ нэбгырэ мини 183-рэ Ѣелжээ. «Мыфордормалынэ сектор» зыфалорэм ЮФ ѢызышилпIэрэ мин 58-рэ мэхъу. Ахэм япчагъэхэм республикэм я 14-рэ чыпIэр Урсыирем Ѣеубыты ыкыи предприниматель ЮФ республикэм зыэрэшишомбгъурэр аш къеушхъаты.

«Мыформалынэ секторым» ЮФ ѢызышилпIэхэр алтытэхэрэр унэе предпринимательхэр, ахэм яофшапIэхэм аутихэр, яунагъо Ѣыщуу ыпэлэгъу афхъухъэрэп ежь иунае мэкъу-мэшым, мэзим, пцэжъяхъуным

е шеклоным япхыгъэхэу хъызмет зэхэзьщагъэхэу, товар зэфэшхъафхэм яшын ыкыи ягууцын пыльхэу, ау зязымыгъэтхыгъэхэу ары. Мыхэр гъэбильыгъэу, конвертим дэлхэу лэжжапкIэр къаратызэ ЮФ ѢышилпIэрэхэм ахбгъэхэлкIэнхэр хэуукъонигъ.

Адыгейим унэе предпринимателэу мин 15-м ехэу Ѣатхыгъ. Ахэмрэ ыпекIэ зигугуу къэтшыгъэхэмрэ «неформалынэ лъэнэнкъом» ЮФ ѢызышилпIэхъу. Экономикэм Ѣылжжээрэ нэбгырэ мин пэпчь егъэшха гъэу унэе предпринимательхэм япчагъэ зэрэхъурэмкIэ республикэм яшэнэрэ чыпIэр Урсыирем Ѣеубыты. Тапэ итхэр Краснодар краимрэ къалэу Севастополюрэ.

Килограмм 668-рэ къаугъоигъ

ТхылыпIэм (макулатурэм) иуIоин фытегъэпсхъэгъэ Ѣофхъабзэу «Мэзыр къэтэжъуагъуухъум» зыфиорэр Адыгейим ѢыкIуагъ. «Молодежка ОНФ» зыфиорэм ныбжыкIэхэу хэтхэм Мыекъуапэ хэушхъафыкIыгъэ чыпIитф Ѣагъэнэфагь ыкыи аш тхылыпIэхэр Ѣаугъоигъэх.

— Ѣофхъабзэм пшьэрыль шхъаIаэу илэхэм ашыц цыфхэм хэкIыр зэфэшхъафхэу ратэкъуным фэшгэгъэнхэр. Непэрэ мафэм ехуулIэу таубытагъэ хэльэу къэтэо республикэм Ѣыпсэхуэрэ цыфхэм хэкIыр зэтэфыгъэу ратэкъуным зэрэфхъазырхэр. Акцием хэлэжжагъэхэм къизэрэхагъэшыгъэмкIэ, бжъэри тхылыпIэри зэфэшхъафхэу радзыжынхэр тишъольыр Ѣырагъажжэ, — ѢыкIуагъ «Молодежка ОНФ» зыфиорэм икоординаторэр Роман Ульянцевым.

Ѳофтхъабзэм къыдыхъэлъытагъэу тхылыпIэхъ килограмм 668-рэ къаугъоигъ. КъыдээзигъэкIыгъырэ предприятиихэм ар аратыгъ.

(Тикорр.).

Пенсиехэр

Кыблэ шъолъырымкэ апэрэх

УФ-м Пенсиехэмкэ ифонд и Правление хэтхэр, икутамэхэм ыкчи подразделенихэм япащэхэр зыхэлэжьэгъэх семинар-зэхэсигъо джырэблаагъэ Москва Ѣыкыуагъ.

2019-рэ ильэсийн лъэнүүкъо анахь шхъяаэу зидэлэжьэштхэм, уахтэу пыкыгъэм шлагъэхуугъэхэм аш щатегущыагъэх.

Мыс юфтхьабзэм Пенсиехэмкэ фондын ичыпэ куулыкъуу анахь дэгъур кызызыхаагъэх зэнэкъокъум икэухи Ѣыззэфахысыжыгъ. 2018-рэ ильэсийнкэе фондым и Кыутамэу

АР-м Ѣылэр Кыблэ Федераль нэ шъолъырым ихэм анахь дэгъур кызыхыгъэу ар къэзыншихъатырэ дипломыр аш ипашу Кыулэ Аскэрбый кыратыжыгъ. Мир куулыкъум ияблэнэрэ теклонигъ. Кыблэ шъолъырымкэ анахь дэгъур кызызыхаагъэр яплэнэрэ.

Зэнэкъокъур УФ-м Пенсиехэм-

кэ ифонд 2005-рэ ильэсийн кыбыцхыублагъэу зэхечэ. Чыпэ ор-ганхэм цыфхэм юф зэрэдашэр, къэралыгъ фэл-фашэхэр зэрэгэцакхэр, электронн шынхэр зэрэгэфедэхэр, къэралыгъ программэхэм яхырышын, нэмийхэри кыдальтихээзэ анахь дэгъур аш кызыхахы.

Нахыжьэу пенсием клонхэу

УФ-м пенсиехэмкэ исистемэ зэхъокыныгъэу фашыгъэхэм 2019-рэ ильэсир кызехъэм куучлэхээ хуугъэ.

Аш хуульфыгъэхэм аныбжь ильэс 65-м, бзыльфыгъэхэм — 60-м нэсийн пенсием клонхэ анахь шхъяаэу кызыдэлтигъэхэм ашын.

Сабынбэ зиэ ныхэр нахыжьэу пенсием клонхэу мыш кыщело. Бзыльфыгъэу сабынитф е нахыбэ зиэхэм, нахынпэрэм фэдэу, аныбжь ильэс 50-м нэсийн пенсиер агъэпснин фитих. Пенсиехэмкэ системэм фэгъэхыгъэ законыкэем сабынитф е плы зиэхэм апайи фэлжэктэнхээр къеънафэх. Гүшүлээм пае, сабынитф зиэ ныхэр нахыжьэу пенсием клонхэ анахь шхъяаэу кызыдэлтигъэхэм ашын.

Ильэс 10 палъэу аш ил, ильэс къэс зи ильэс зыщицхээхээхэм ашын. Ильэситум, 2019 — 2020-м, пенсием клонхэу Ѣытгыгъэхэм законыкэем кызыдэлтигъэхэм аныбжь нэсийнкэе ильэснүүдээ илэу ар агъэпснин амал я.

УФ-м Пенсиехэмкэ ифонд и Кыутамэу АР-м Ѣылэр ипресс-куулыкъу

Прокуратурэм зэхефы

УФ-м и Генеральнэ прокурор иунашюокэ хэклийн идэшын пэхухьащт ахъщэр цыфхэм къазерафалытэрэм, къазераахырэм епхыгъэ хэбзэгъэуцугъэр зэрагъэцакхэрэм фэгъэхыгъэ улъякунхэр республикэ прокуратурэм ышыгъэх.

Зэфэхысыжхэм кызызераагъэлэхуаагъэх, хэбзэгъэуцугъэр аукуяа тээвэр кыыхагъэшгъ.

Теуцожж межрайон прокуратурэм зэргийнэфыгъэмкэ, коммуналнэ пыдзэфэ пытхэм ядэшын пэхухьэрэ ахъщэр шьольыр операторми, гъэлорышэхэе компаниими Лъяустэнхаблаа Ѣылжсээрэ нэбгыри 199-мэ къафалытагъэу, ахэм ашыншэе улъякунхэм яльхан нэбгыре 56-мэ ахъщэр къатагъэу ары.

Нэбгыре пчагъэуунэм исыр икьюу зэрамышэхэм къыхэхэм японент 4559-мэ ахъщэр тэрэзээ къафамылтыгъэу ары.

Пэ къэлэ прокуратурэм къыхигъэшгъ.

2019-рэ ильэсийн мэзаем и 1-м тарифыр нахь макэ зэршыгъээм къыхэхэу къалэу Мыекъупэ, Джэдже, Кошхэблэ ыкы Шэуджэн районхэм мы фэл-фашэхэм пэхухьэгъэ ахъщэр нэбгыре зырызхэм къафалытажынэу Ѣытгыгъ, ау а пшэрэлтийр агъэцэгъяа.

Хэбзэгъэуцугъэр укъуагъэ зэрэхууцугъэр къыхэхэу шьольыр операторим хэууконоигъэу ышыгъэхэр дигъэзжынхэу чыпэ прокурорхэм унашво ашыгъ. Ар гъэцэгъяа зэрэхуурэм республике прокуратурэр лъялпэшт.

Кэлэеджаклохэм агу къагъэкыжыгъ

Оперативнэ-пэшорыгъэш юфтхьабзэу «Еджапэ» зыфиорэм кыдыхэлтигъэу гъогурыкъоныр Ѣынэгъончьеэхэмкэ Къэралыгъо автоинспекцием и Гъэлорышаплэу Адыгейим Ѣылэр иофышэхэм мы лъэнүүкъомкэ шапхъэхэр кэлэеджаклохэм агу къагъэкыжы.

Адыгэ Республикаам Ѣылсэухэу лъйтэнэгъэ зыфэтшыхэрэр!

Федеральнэ къэралыгъо унтарнэ предприятиеу «Урысъем и Почтэ» Адыгэ Республикаамкэ и Гъэлорышаплэ маќъе къышууегъэу 2019-рэ ильэсийн гъэтхапэм и 29-м цифре приставкхэр почтэхэм къазераакхэхъягъэмкэ, сомэ 990-кэ ахэр шьущэфын зэршүүльэхъягъэмкэ.

2019-рэ ильэсийн мэкьюогъум и 3-м федеральнэ каналхэм яланлог къетынхэр Адыгэ Республикаам зэрэшьизэпагъеуцхэр шыугу къэтэгъэхъягъы.

Гъогум автомобилхэр пысныкэу зэрэшьизэхэр сабыйхэр рагэсэнхэм куулыкъушхэхэр дэлажъх. Анахьэу анахь зытагъэтхэрэ ублэпэ классхэм ашеджэрэ кэлэеджаклохэр ары. «Унэ — еджапэ — унэ» зыфиорэм гъогум кэлэеджаклохэр Ѣынэгъончъяа зэрэрикъоцхэр полицием иофышэхэм агу къагъэхъягъ.

Жыгыгъ, нэфрыгъуазэ зытемйт гъогум зэпиркырыхэхэм шапхъэу апильхэр джыри эз къафалотагъэх. Нэфынэр къэзитырэ пкыгъохэм шуагъэу апильхэр, гъогум утет зыхъукъэ, водителхэм укъальэгъууным мэхъянэу илэр кэлэеджаклохэр Ѣынэгъончъяа зэрэрикъоцхэр полицием иофышэхэм агу къагъэхъягъы.

Хэбзэгъэуцугъэр зыгъэцэхээр нэбгыри хэлжэхэр зэрэгэштхэр ары зэхшаклохэм анахь шхъяаэу къагъэшгъэр. Гъогурыкъоныр Ѣынэгъончъягъэмкэ Къэралыгъо автоинспекцием и Гъэлорышаплэу Адыгейим Ѣылэр

Театрэм и Ильэс

Тарихъыр кІэлэцьыкIухэм къалотэжъы

Театрэм и Ильэс фэгъэхыгъэ аперэ зэлухыгъэ зэнэкъокъур Мыеекъуапэ культурэмкэ и Унэу «Гигантым» щыкIуагъ. Къалэм икIэлэеджаклохэр зэлукIэгъухэм ахэлэжъагъэх.

Мыеекъуапэ иадминистрации культурэмкэ и Гъэйорышаплэ илашту Цэй Розэ къизэртиуагъэ, кІэлэцьыкIухэм ныбжыкIехэмре театральнэ искуствэм нахышылоу фэгъесэгъэнхэм, яшэнгъэкэ къахэзыхэрэм Іэплиэгъу афэхуунхэм афэш зэнэкъокъур зэхашагъ.

Нысхъапэхэр, джэгуальэхэр, нэмыхIхэри кІэлэеджаклохэм агъэфедхээзэ, ярольхэр нахь гъашIэгъонэу къизэршыщтым пылыгъэх. Едзыгъохэм къашъохэр аштылгъэгъуагъ, ордхэр аштызэхтыхыгъэх. Анахъу къаходгъэшырэр кІэлэцьыкIу театреу «Аншлагым» Ленинград блокадэм фэгъэхыгъэ едзыгъоу къыгъэлэгъуагъэр ары.

Заом икIэлэцьыкIухэр зыфилорэ пычыгъом тарихъым

инекубгъохэр хэолъагъо. Цыфхэм гъомылапхъэр афикъурэп, унагъохэм сымаджэу арысхэм гумэкIыгъуабэ я. Сабийхэм ятэхэр, ашылхъуэр заом имашо хэтых, пыим пэуцужыгъэх. Ленинград къаухъумэ, Теклонгъэм фэбанэх...

КІэлэцьыкIухэр зэо лъэхъаным диштэу фэпагъэх. Жэжьыхемкэ унагъом ишкыгъэштхэр къашэ, хъалыгъу бзыгъэу нэбгырэ пэпчъ тэфэрэр къыраты, фашист самолетхэр къашхъэрбыгъэхэу бомбэхэр мамыр цыфхэм къатырадзэх, машом клағъэсты...

Заом имэфэ къинхэр къизэрранакъыхи, пыир зэкладзэжъыгъ. КІэлэцьыкIухэм ярольхэр дэгъоу къашыгъэх, ильэс чыжъэхэу кинофильмэхэмкэ альэгъуагъэхэр нэгум къыкIагъеуцо.

Жъоныгъуакэм иапэрэ мафхэм осэшл купым зэфхысыжхэр ышыщтых, анахь дэгъухэм ацIэхэр къыриощтых.

Сурэтыр зэнэкъокъум къыщитетхыгъ.

Самбо

Дышъэр къыхыгъ

Европэм иныбжыкIэхэм самбэмкэ язэIукIэгъухэр Кипрэ икъалэу Лимасал щызэхащагъэх. Хэгъэгү 21-мэ ябэнекIo 260-м нахышыбэ алтырэгъум щызэбэнгъигъ.

Армением, Азербайджан, Германием, Грецием, Польшэм, Румынием, Урсылем, нэмыхIхэм ялъыклохэр зэнэкъокъугъэх. Килограмми 109-рэ къэзыщечыхэрэм якуп хэтэу рывокым кг 192-рэ, толчокым 218-рэ Р. Бочковым къашигъэштэйгъ. Тлоштэгъукэ кг 410-рэ ригъэкъу, ящэнэрэ чылгIэр къифагъэшьошагъ. Дышъэр къыдээхыгъэм рывокым къышигъэштэйгъ кг 192-рэ, ау аш аперэ чылгIэр, шапхъэхэм къызэрэдальтэй, къидихыгъ.

— Родион Бочковым Инэм зыщегасэ, тренерэу Роман Казаковыр иша, — къитиуагъ Адыгэ Республиком атлетикэ онтэгъумкэ спорт еджаплэ итхаматай, спортымкэ дунэе класс зиэ мастерэу Сихъу Рэмэзан. — Родион Бочковыр Урсылем ихэшыпкыгъэ командэ хэтэу дунэе зэлукIэгъухэм зафегъэхьазыры.

Сурэтым итыр: Родион Бочковыр.

Футбол. ЯтIонэрэ купыр

Нахь лъэшыр къэнэфэшт

Хэгъэгум футбольмкэ изэнэкъокъу хэлээжъэрэ командахээу ятIонэрэ купым хэтхэм я 22-рэ зэIукIэгъухэр мэлъылъфэгъум и 12-м ялагъэх.

ЕшIэгъухэр

«Урожай» — «Ангушт» — 1:0, «Волгарь» — «Черноморец» — 2:1, «Спартак» Нч — СКА — 1:1, «Краснодар-3» — «Биолог» — 2:2, «Легион» — «Динамо» — 2:0, «Спартак» Вл — «Мэштыкъу» — 2:1.

Тигъээзет къизэрхиутигъаагъэу, «Зэкъошныгъэр» мэлъылъфэгъум

и 12-м ешлагъэп. «Академиер» зэнэкъокъум хэклижыгъ. Шапхъэхэм къызэрэдальтэй, «Зэкъошныгъэм» теклонгъээр 3:0-у къыдихыгъэу зэхэшаклохэм алтытагъ.

Хэт тыдэ щына?

1. «Чайка» — 50
2. «Урожай» — 50
3. «Волгарь» — 43

4. «Зэкъошныгъ» — 36
5. «Биолог» — 34
6. «Черноморец» — 33
7. «Легион» — 30
8. «Спартак» Нч — 27
9. «Спартак» Вл — 21
10. «Краснодар-3» — 21
11. «Мэштыкъу» — 19
12. «Динамо» — 18

НэкIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТЫЛН Нурбий.

13. СКА — 18
14. «Ангушт» — 14
15. «Академия» — 9.

Я 23-рэ ешIэгъухэр мэлъылъфэгъум и 17-м ялэштых. «Зэкъошныгъэр» «Краснодар-3»-м мэлъылъфэгъум и 21-м Краснодар щыуукIэшт.

«Чайка» Ростов хэку, «Урожай» Краснодар аперэ чылгIэм фэбанэх. Мэлъылъфэгъум и 21-м командахэр Краснодар щызэдешIэштых.

Зэхэзыщагъэр ыкIи къыдэзыгъэкIырэр: Адыгэ Республиком лъэпкэ Йофхэмкэ, ЙэкIыб къэралхэм ашыпсэурэ тильэпкэгъухэм адьярIэ зэпхыныгъэхмкэ ыкIи къэбар жуугъэм иамалхэмкэ и Комитет

Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэшыгъэр:
385000,
къ. Мыеекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

Редакцием авторхэм къайхырэр А4-кIэ заджэхэрэ тхъапхэу зипчагъэкIэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сатырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифттыр 12-м нахь цыкIунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхъагъэхэр редакцием зэкIегъэкIожых.

E-mail: adygoevoice@mail.ru

Зыщаушихъятыгъэр:
Урсыле Федерацием хэутын Йофхэмкэ, телерадиокъэтынхэмкэ ыкIи зэлъы-ИэсикIэ амалхэмкэ и Министерстве и Темир-Кавказ ЧылгIэ гъэйорышапI, зэраушыхъятыгъэ номерыр

ПИ №ТУ23-00916

Зыщаутиырэр
ООО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыеекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

ЗэкIемки
пчагъэр
4300
Индексхэр
П 4326
П 3816
Зак. 752

Хэутынм узьчицэхэнэу щыт уахтэр Сыхъатыр 18.00

Зыщицэхэнэу щыт уахтэр Сыхъатыр 18.00

Редактор шхъбаIэр
Дэрбэ Т. И.

Редактор шхъбаIэм игуадзэр
МэцлIэкъо С. А.

ПшъэдэкIыж зыхырэр секретарыр
ЖакIэмикъо А. З.